

RAQAMLI DISKURSDA O‘ZBEK VA INGLIZ PAREMIYALARINING TRANSFORMATSIYASI: INTERTEKSTUAL REAKTUALLASHUV, PRAGMATIK MODIFIKATSIYA VA LINGVOKULTUROLOGIK KODLAR DINAMIKASI

Abdimurodov Doston Dilmurod o‘g‘li
ORCID:0009-0001-3769-5948
abdimurodovdoston302@gmail.com
Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Maqolada o‘zbek va ingliz paremiyalarining zamonaviy raqamli diskursda transformatsiyalanish mexanizmlari an’anaviy paremiologik shakl bilan yangi kommunikativ muhit o‘rtasidagi intertekstual munosabat nuqtai nazaridan tadqiq etiladi. Asosiy e’tibor paremiyaning tashqi strukturasi qanday o‘zgarishidan ko‘ra, mazkur o‘zgarish uning semantik yadrosi, pragmatik yo‘nalishi va lingvokulturologik kodiga qanday ta’sir qilishiga qaratiladi. Tadqiqotda an’anaviy paremiografik manbalar hamda raqamli va anti-paremiologik transformatsiyalarni yoritgan zamonaviy ilmiy ishlar materialidan foydalanilib, diskursiv, semantik-pragmatik, intertekstual va qiyosiy-tipologik tahlil metodlari qo‘llanadi. Tahlil raqamli modifikatsiya leksik substitutsiya, struktur qayta qurish, kontekstual resemantizatsiya, pragmatik inversiya va multimodal kengayish orqali yuzaga kelishini ko‘rsatadi. Biroq ushbu mexanizmlar mustaqil emas: ularning kommunikativ samarasi adresatning kanonik maqolni tanishi va yangi kontekst bilan eski model o‘rtasidagi ma’no masofasini hisoblay olishiga bog‘liq. Maqolada raqamli transformatsiyani “kanonik invariant - transformatsion o‘zgarish - yangi kontekst - pragmatik qayta yo‘nalish - madaniy kodning saqlanishi yoki qayta profillanishi” munosabati asosida izohlovchi yaxlit model ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: paremiologiya, raqamli diskurs, paremiya, anti-maqol, intertekstuallik, rekontekstualizatsiya, pragmatika, transformatsiya, lingvokulturologik kod, multimodallik

TRANSFORMATION OF UZBEK AND ENGLISH PAREMIAS IN DIGITAL DISCOURSE: INTERTEXTUAL REACTUALIZATION, PRAGMATIC MODIFICATION, AND THE DYNAMICS OF LINGUOCULTURAL CODES

Abdimurodov Doston Dilmurod o‘g‘li
ORCID: 0009-0001-3769-5948
abdimurodovdoston302@gmail.com
Shahrisabz State Pedagogical Institute

Abstract: The article investigates the transformation of Uzbek and English proverbs in contemporary digital discourse as an intertextual relationship between a conventional paremiological form and a new communicative environment. The analysis focuses not merely on visible structural modification but on the consequences of such modification for the semantic nucleus, pragmatic orientation and linguocultural coding of the proverb. The study draws on established paremiographic sources and recent scholarship on digital and anti-proverbial transformation, applying discourse, semantic-pragmatic, intertextual and comparative methods. The findings show that digital modification commonly operates through lexical substitution, structural reconstruction, contextual resemanticization, pragmatic inversion and multimodal extension. These mechanisms, however, acquire communicative force only when the audience is able to recognize the canonical proverb and interpret the semantic distance between the inherited form and its new context. The article develops an integrated model in which canonical invariant, transformational change, digital context, pragmatic reorientation and the preservation or reprofiling of cultural code are treated as interdependent stages. The model also distinguishes ordinary recontextualization from anti-proverbial transformation and thereby provides a more precise framework for explaining how traditional wisdom remains productive in technologically mediated communication.

Keywords: paremiology, digital discourse, proverb, anti-proverb, intertextuality, recontextualization, pragmatics, transformation, linguocultural code, multimodality

KIRISH: Raqamli kommunikatsiyaning kundalik hayotga chuqur kirib borishi tilning nafaqat yangi birliklar yaratish imkoniyatini kengaytirdi, balki an'anaviy, yuqori darajada turg'un deb qaralgan birliklarning yashash shaklini ham o'zgartirdi. Paremiyalar ana shunday birliklar sirasiga kiradi. Ularning tarixiy barqarorligi shaklning mutlaqo o'zgarmasligini anglatmaydi; aksincha, paremiologik birlikning uzoq vaqt davomida yashovchan bo'lishi ko'pincha uning yangi vaziyatlarga moslashish, tanish strukturani saqlagan holda yangi mazmun bilan to'ldirilish va yangi kommunikativ vazifalarni bajarish qobiliyati bilan bog'liq. Ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, messenjerlar, internet memlari, reklama va ommaviy onlayn munozaralar bu jarayonni tezlashtirgan, ko'zga ko'rinarli va ommaviy tusga keltirgan muhitdir.

An'anaviy paremiologik tadqiqotlarda maqolning turg'unligi uning asosiy belgilaridan biri sifatida ko'rsatiladi. Mieder maqolni avlodlararo muomalada saqlanadigan, taniluvchan, ixcham va umumlashtiruvchi birlik sifatida tavsiflaydi [1]. Biroq zamonaviy material shuni ko'rsatadiki, taniluvchanlik bilan variativlik o'zaro zid xususiyatlar emas. Aksincha, ko'plab raqamli modifikatsiyalarning ta'sirchanligi aynan adresat asl maqolni taniy olishi va undan qanchalik og'ish sodir bo'lganini sezishi hisobiga yuzaga keladi. Demak, paremiologik transformatsiya "eski shakl

yo‘qolib, uning o‘rniga yangisi keladi” degan chiziqli jarayon emas; u kanonik model bilan yangi nutqiy hodisa o‘rtasidagi intertekstual muloqotdir. Anti-maqol tadqiqotlari mazkur jarayonni tushuntirish uchun muhim nazariy zamin yaratgan. Ö. Usta Tuzcu ijtimoiy media diskursida turk anti-maqollarini o‘rganar ekan, an‘anaviy maqollardagi komponentlarning almashtirilishi, kengaytirilishi, qisqartirilishi va yangicha kombinatsiyalanishi orqali kinoya, hazil va zamonaviy ijtimoiy tajribaga mos yangi mazmunlar hosil bo‘lishini ko‘rsatadi [2]. A. Ionina zamonaviy ingliz tilidagi paremiologik transformatsiyalarni elektron kommunikatsiya va virtual reallik bilan bog‘liq yangi tushunchalarning paremiologik tizimga kirib kelishi bilan izohlaydi [3]. A. U. Adamu esa Hausa tilidagi ijtimoiy media paremiyalarini o‘rganib, texnologik tajriba an‘anaviy paremiologik tafakkur bilan qo‘shilganda “technofolk” xarakteridagi yangi birliklar shakllanishini ko‘rsatadi [4]. G. Omarbekovanning qozoq internet makoniga oid tadqiqoti ham an‘anaviy paremiyalarning zamon talabi asosida struktur va semantik jihatdan qayta ishlanishi faol jarayon ekanini tasdiqlaydi [5].

Mazkur izlanishlarda umumiy jihat shundaki, raqamli muhit paremiologik ijodkorlikning alohida makoni sifatida qaraladi. Biroq barcha modifikatsiyalarni bir xil nazariy model bilan “anti-maqol” deb nomlash ayrim farqlarni yashiradi. Kanonik paremiyaning yangi kontekstda qo‘llanishi, uning bir komponentining zamonaviy leksema bilan almashtirilishi, butun axloqiy xulosaning kinoyaviy ravishda teskari burilishi va tasvir yoki emoji yordamida ma‘noning qayta qurilishi bir xil darajadagi hodisalar emas. Ularning ayrimida an‘anaviy aksiologik yadro deyarli o‘zgarmaydi, ayrimida esa aynan shu yadro bahsga qo‘yiladi.

Shu nuqtai nazardan, maqolaning maqsadi o‘zbek va ingliz paremiyalarining raqamli diskursdagi transformatsiyasini shakliy o‘zgarishlar ro‘yxati sifatida emas, balki intertekstual reaktuallashuv, pragmatik modifikatsiya va lingvokulturologik kodlar dinamikasini birlashtirgan jarayon sifatida izohlashdan iborat. Tadqiqotning asosiy savoli shunday qo‘yiladi: kanonik paremiyaning qaysi qatlami yangi raqamli variantda saqlanadi, qaysi qatlami o‘zgaradi va ushbu o‘zgarish adresat tomonidan qanday pragmatik hamda madaniy inferensiya orqali talqin qilinadi?

MATERIALLAR VA METODLAR: Tadqiqotning paremiografik tayanchini ingliz tili uchun J. Speake tahriridagi The Oxford Dictionary of Proverbs [6] hamda C. C. Doyle, W. Mieder va F. R. Shapiro tuzgan The Dictionary of Modern Proverbs [7], o‘zbek tili uchun esa T. Mirzayev, A. Musoqulov va B. Sarimsoqovning O‘zbek xalq maqollari to‘plami tashkil etdi [8]. Zamonaviy transformatsiya mexanizmlarini izohlashda ijtimoiy media va anti-paremiologiya bo‘yicha yuqorida qayd etilgan tadqiqotlar, shuningdek formulaviy til doirasida maqol va anti-maqol munosabatini tahlil qilgan D. Abdulkhakovanning ishi [9] nazariy va qiyosiy manba sifatida jalb qilindi. Maqola keng statistik korpus mavjudligini da’vo qilmaydi. Uning vazifasi zamonaviy ilmiy adabiyotlarda hujjatlashtirilgan transformatsion hodisalar va

paremiografik invariantlar o'rtasidagi munosabatni sifat jihatdan modellashtirishdir. Bunday yondashuv raqamli material bilan ishlashdagi muhim metodologik muammoni hisobga oladi: ijtimoiy tarmoqdagi birlikning bir martalik hazil, mualliflik okkazonalizmi, keng tarqalgan mem yoki yangi paremiologik formula ekanini faqat tashqi ko'rinishiga qarab aniqlab bo'lmaydi. Shu sabab "yangi maqol" degan xulosadan ko'ra, "paremiologik transformatsiya" tushunchasi ehtiyotkorroq va ilmiy jihatdan tekshiriladigan birlik sifatida qabul qilinadi.

Tahlilning birinchi bosqichi intertekstual identifikatsiyadan iborat. Raqamli variantning kommunikativ kuchi qaysi kanonik maqolga tayanayotgani aniqlanadi. Agar adresat yangi birlikdagi sintaktik qolip, ritm yoki tayanch leksik komponent orqali manba paremiyani tiklay olsa, intertekstual bog'lanish faol deb qaraladi. Bu bog'lanish transformatsiyaning semantik "fonini" yaratadi: yangi mazmun manba birlik bilan qiyoslangan holda yuzaga chiqadi.

Ikkinchi bosqichda struktur-semantik modifikatsiya tavsiflanadi. Leksik substitutsiya, sintaktik qisqartirish yoki kengaytirish, komponentlar o'rnini almashtirish, antonimik burilish va kontekst orqali yangi ma'no yuklash kabi hodisalar shakliy operatsiya sifatida emas, ularning semantik yadroga ta'siri nuqtai nazaridan o'rganiladi. Masalan, birgina leksemaning "internet", "follower", "post", "online" kabi raqamli birlik bilan almashishi butun maqolning baholash obyekti va referensial maydonini o'zgartirishi mumkin.

Uchinchi bosqich semantik-pragmatik tahlil bo'lib, unda transformatsiyadan keyin paremiya qaysi nutqiy vazifani bajarayotgani aniqlanadi. An'anaviy maslahat yangi muhitda kinoyaga aylanishi, ogohlantirish reklama shioriga yaqinlashishi yoki axloqiy hukm o'z-o'zini masxara qilish vositasi sifatida ishlatilishi mumkin. Pragmatik o'zgarish ayniqsa anti-maqolni oddiy reaktuallashuvdan ajratishda muhim mezon hisoblanadi.

To'rtinchi bosqich lingvokulturologik tahlildir. Unda raqamli variant an'anaviy madaniy kodni saqlaydimi, uni yangi obyektga ko'chiradimi yoki unga polemik munosabat bildiradimi, degan savol qo'yiladi. Bu bosqich "eski" va "zamonaviy"ni qarama-qarshi qo'yishdan ko'ra, madaniy xotira bilan texnologik tajribaning o'zaro kirishuvini tavsiflashga qaratilgan. Nihoyat, o'zbek va ingliz materialidagi o'xshash mexanizmlar qiyosiy-tipologik nuqtai nazardan izohlanadi.

NATIJALAR: Tahlil avvalo raqamli transformatsiyaning tayanch nuqtasi kanonik invariant ekanini ko'rsatadi. Bu invariant har doim to'liq matn ko'rinishida saqlanishi shart emas. Ba'zan maqolning ritmik-sintaktik qolipi, ba'zan esa ikki-uch tayanch komponent adresat xotirasida butun manba birlikni tiklash uchun yetarli bo'ladi. Aynan shu taniluvchanlik yangi variantning kommunikativ "qo'shimcha ma'nosi"ni yuzaga keltiradi. Agar adresat o'zgartirilgan birlikni hech qanday oldingi formula bilan bog'lay olmasa, u oddiy hazil, shior yoki individual metafora sifatida

qabul qilinishi mumkin; paremiologik transformatsiya effekti esa sezilarli darajada kamayadi.

Ingliz tilidagi raqamli muhitda an'anaviy maqol qoliplarining zamonaviy texnologik tajribaga ko'chirilishi A. Ionina qayd etganidek, elektron kommunikatsiya bilan bog'liq yangi realliklarning paremiologik tasvirga kirib kelishi bilan tavsiflanadi [3]. Bu jarayonning mohiyati "eski so'zni yangi so'z bilan almashtirish"dan kengroq. Masalan, klassik maqolning kommunikativ modeli saqlangan holda uning obyektlari onlayn muloqot, profil, tarmoq, kuzatuvchi yoki raqamli xotira bilan bog'lanishi natijasida avvalgi axloqiy xulosa texnologik kontekstda qayta o'qiladi. Bunda paremiyaning semantik yadrosi saqlanib qolishi ham, mazmunning ironik tarzda teskari burilishi ham mumkin.

Ö. Usta Tuzcuning ijtimoiy media materialida kuzatilgan turk anti-maqollari bu mexanizmning aniq namunasini beradi: an'anaviy qolipga "social media", "followers" singari yangi leksik birliklarning kiritilishi tanish paremiologik struktura bilan zamonaviy raqamli tajriba o'rtasida kutilmagan semantik masofa yaratadi [2]. Mazkur masofa hazil yoki kinoyaning asosiy manbasiga aylanadi. Shu hodisa o'zbek va ingliz materialini tavsiflash uchun ham nazariy jihatdan muhim, chunki paremiologik o'zgarishning ta'sirchanligi ko'pincha yangilikning o'zida emas, yangilikning an'anaviy model bilan to'qnashuvda namoyon bo'ladi. Leksik substitutsiya transformatsiyaning eng ko'zga ko'rinadigan shakli bo'lsa-da, uning ilmiy ahamiyati qaysi komponent almashganiga bog'liq. Maqolning periferik komponenti almashtirilsa, umumiy xulosa saqlanib qolishi mumkin. Tayanch metaforik komponent yoki sabab-natija munosabatini belgilovchi unsur o'zgarsa, butun aksiologik struktura qayta tashkil topadi. Shuning uchun modifikatsiyani faqat "nechta so'z almashtirildi" mezon bilan tavsiflash yetarli emas. Muhim savol - almashtirilgan element paremiyaning qanday konseptual vazifasini bajargan va yangi element shu vazifani saqlaydimi yoki buzadimi. Raqamli reaktuallashuvning ikkinchi muhim shakli kontekstual resemantizatsiyadir. Bunda paremiyaning matni o'zgarmasligi mumkin, lekin yangi raqamli vaziyat uning referensial doirasini yangilaydi. Masalan, ehtiyotkorlik, maxfiylik, shoshilmaslik yoki "aytilgan so'zning qaytmasligi" haqidagi an'anaviy hikmat onlayn post, elektron yozishma yoki ommaviy profil kontekstida qo'llanganda eski ma'no yangicha tajriba bilan boyiydi. Raqamli muloqotning texnik xususiyatlari - axborotning tez tarqalishi, nusxalanishi, arxivlanishi va auditoriyaning nazorat qilib bo'lmaydigan darajada kengayishi - an'anaviy ogohlantirishning pragmatik kuchini yangicha asoslaydi. Bu yerda transformatsiya matn ichida emas, matn bilan vaziyat o'rtasidagi munosabatda sodir bo'ladi. Shu nuqtada anti-maqol bilan oddiy rekontekstualizatsiyani farqlash zarurati paydo bo'ladi. D. Abdulkhakovaning formulaviy til nuqtai nazaridan olib borgan tadqiqoti kanonik maqol bilan anti-maqol o'rtasidagi chegaraning mutlaq emasligini, anti-maqol

an'anaviy formulaviylikning ayrim belgilarini saqlab qolgan holda ijodkorlik va normadan og'ish maydonini kengaytirishini ko'rsatadi [9]. Bu kuzatuv asosida shunday xulosaga kelish mumkin: har qanday yangi kontekst yoki leksik yangilanish anti-maqol yaratmaydi. Anti-maqollik pragmatik qayta yo'nalishning sezilarli darajasini talab qiladi. Agar yangi variant asl maqolning tavsiyasini saqlab, uni faqat zamonaviy vaziyatga ko'chirsa, bu reaktuallashuvdir; agar u asl xulosani kulgili, skeptik yoki polemik shaklda inkor qilsa, anti-paremiologik transformatsiya yuz beradi.

Raqamli diskursda struktur transformatsiya ham muhim. Kanonik maqolning qisqartirilishi, fragment sifatida berilishi yoki ikkinchi qismning kutilmagan tarzda almashtirilishi adresatning anticipatsiyasiga tayanadi. Maqol ko'p marotaba eshitilgani uchun uning birinchi qismi ikkinchi qismini avtomatik ravishda chaqiradi. Raqamli muallif aynan shu kutilmani buzib, yangi yakun beradi. Pragmatik effekt shundan tug'iladiki, adresat bir vaqtning o'zida "kutilgan" va "real" davomni ongida ushlab turadi. Bu ikki qatlam o'rtasidagi qarama-qarshilik yumor, satira yoki tanqidni kuchaytiradi.

Multimodallik raqamli paremiologiyani an'anaviy yozma transformatsiyadan farq qiladigan yana bir jihatidir. Internet memida verbal paremiya rasm, emoji, tipografik urg'u, animatsiya yoki qisqa video bilan birgalikda talqin qilinadi. Bunday vaziyatda ma'no komponentlarning oddiy yig'indisi emas. Tasvir an'anaviy maqolning literal sahnasini jonlantirishi, aksincha, uning xulosasiga zid holatni ko'rsatib ironiyani kuchaytirishi yoki verbal matnda aytilmagan presuppozitsiyani yetkazishi mumkin. Demak, paremiologik kod raqamli muhitda semiotik jihatdan kengayadi: u faqat leksik-sintaktik shakl bilan emas, turli modal kanallar o'rtasidagi munosabat orqali faollashadi.

A. U. Adamu tomonidan Hausa ijtimoiy media materialida tasvirlangan neo-paremiyalar zamonaviy texnologik predmetlar va inglizcha raqamli terminlarning mahalliy paremiologik tafakkurga singishini ko'rsatadi [4]. Bu jarayon madaniy kodlarning yo'qolishi sifatida emas, ularning yangi tajribani o'zlashtirish qobiliyati sifatida talqin qilinishi maqsadga muvofiq. G. Omarbekovanning qozoq onlayn paremiyalari bo'yicha kuzatuvlari ham an'anaviy donishmandlik formulalari yangi davrning ijtimoiy va kommunikativ ehtiyojlariga moslashtirilishini ko'rsatadi [5]. Shunday qilib, raqamli paremiologiya "folklor" va "texnologiya"ni bir-biridan ajratmaydi; aksincha, texnologik kundalik hayot folkloriy formulalarning yangi referensial maydoniga aylanadi.

O'zbek paremiologiyasida ham an'anaviy ehtiyotkorlik, vaqtning qadrlash, nutqiy mas'uliyat, mehnat va shaxslararo munosabatlarga oid qoliplar raqamli hayotning yangi obyektlariga tatbiq etilishi uchun yuqori semantik moslashuvchanlikka ega. Masalan, "Yetti o'lchab, bir kes"ning konseptual yadrosi - qaytarib bo'lmaydigan

harakatdan oldin puxta tekshirish - post yuborish, elektron hujjat jo'natish yoki ommaviy axborot tarqatish kabi vaziyatlarga tabiiy ko'chishi mumkin. Bunda maqolning madaniy kodi yo'qolmaydi; aksincha, yangi referensial soha orqali reaktuallashadi. Ana shu holat paremiologik merosning zamonaviylik bilan aloqasini mexanik "saqlanish" tushunchasidan ko'ra aniqroq ko'rsatadi.

Tahlil natijalarini umumlashtirganda raqamli transformatsiyani besh o'zaro bog'liq jarayon orqali izohlash mumkin. Birinchi jarayon - manba paremiyaning taniluvchan invariantini saqlash; ikkinchisi - leksik, struktur yoki multimodal o'zgarish orqali yangi signal yaratish; uchinchisi - mazkur signalni raqamli vaziyatga joylashtirish; to'rtinchisi - an'anaviy pragmatik yo'nalishni saqlash, yumshatish, kuchaytirish yoki teskari burish; beshinchisi - lingvokulturologik kodni yangi texnologik tajriba bilan qayta profillash. Bu komponentlar bir-biridan ajratib ko'rsatilishi mumkin, ammo real raqamli diskursda ular bir vaqtda ishlaydi.

MUHOKAMA: Olingan natijalar raqamli paremiologik transformatsiyani tilning "buzilishi" yoki an'anaviy hikmatning soddalashtirilishi sifatida baholash biryoqlama ekanini ko'rsatadi. Formulaviy birlikning o'zgarishi uning madaniy qiymati yo'qolganini anglatmaydi. Aksincha, ko'pincha transformatsiya manba maqolning keng tanilishini namoyon etadi: muallif faqat adresat asl formulani bilishiga ishongan taqdirdagina uning bir qismini almashtirish, qisqartirish yoki kutilmagan tarzda davom ettirish orqali kommunikativ effekt yarata oladi.

Bu jihat intertekstuallik tushunchasining markaziy ahamiyatini ko'rsatadi. Raqamli variantning ma'nosi o'z matni chegarasida tugamaydi; u kanonik paremiyaning "soya matni" bilan birgalikda o'qiladi. Shuning uchun semantik tahlil faqat yangi variantni izohlash bilan cheklanmasligi, adresat ongida tiklanadigan manba birlikni ham hisobga olishi lozim. Aynan shu ikki matnning bir vaqtda mavjudligi pragmatik ikkiqatlamlilikni yuzaga keltiradi.

Anti-maqol tushunchasiga aniqlik kiritish ham nazariy jihatdan muhim. Ijtimoiy tarmoqdagi barcha o'zgartirilgan maqollarni anti-maqol deb atash, bir tomondan, janrning hajmini sun'iy kengaytiradi; ikkinchi tomondan, an'anaviy ma'noni saqlovchi zamonaviy reaktuallashuvlarni noto'g'ri tavsiflaydi. Anti-maqolda kutilgan axloqiy yoki pragmatik xulosa bilan yangilangan xulosa o'rtasida sezilarli ziddiyat bo'lishi kerak. Agar transformatsiya faqat zamonaviy referentni kiritib, eski tavsiyani yangi sharoitga tatbiq etsa, bu paremiologik modernizatsiya yoki rekontekstualizatsiya sifatida izohlanishi aniqroq.

Qiyosiy nuqtai nazardan, ingliz va o'zbek raqamli paremiologiyasida texnologik leksikaning kirib kelishi, qisqa va ta'sirchan shaklga intilish, yumor va kinoyaning kuchayishi, shuningdek vizual komponent bilan birlashish kabi umumiy tendensiyalarni kutish mumkin. Biroq lingvokulturologik farq transformatsiyaning qaysi kanonik formulaga tayanishi, qaysi ijtimoiy munosabatni nishonga olishi va

qaysi an'anaviy obrazni "yangilashi"da namoyon bo'ladi. Shu bois qiyosiy tadqiqot transformatsion mexanizmlar umumiylikini tan olgan holda, konkret madaniy manbani ham e'tibordan chetda qoldirmasligi kerak.

Mazkur modelning amaliy ahamiyati raqamli korpuslar bilan ishlashda ayniqsa seziladi. Agar kelgusida katta hajmdagi ijtimoiy media ma'lumotlari yig'ilsa, ularni faqat leksik moslik asosida avtomatik aniqlash yetarli bo'lmaydi. Tizim manba paremiyaning variantini topishi, transformatsiya turini farqlashi va imkon qadar pragmatik o'zgarish darajasini belgilashi lozim. Bu esa paremiologiya, korpus lingvistikasi va raqamli gumanitar fanlar o'rtasida yangi metodologik hamkorlikni talab qiladi.

Tadqiqotning chegarasi shundaki, u platformalar kesimida reprezentativ statistik korpus tuzishni emas, raqamli transformatsiyaning tushuntiruvchi modelini ishlab chiqishni maqsad qilgan. Keyingi bosqichda o'zbek va ingliz tillaridagi aniq ijtimoiy media platformalaridan vaqt, janr va auditoriya bo'yicha muvozanatlashtirilgan korpus shakllantirilib, mazkur model empirik chastota hamda kontekstual belgilash yordamida sinovdan o'tkazilishi lozim.

XULOSA: O'zbek va ingliz paremiyalarining raqamli diskursdagi transformatsiyasi an'anaviy birlikning oddiy shakliy yangilanishidan ko'ra murakkabroq hodisa bo'lib, unda intertekstual xotira, semantik qayta qurilish, pragmatik maqsad va lingvokulturologik kod bir vaqtda faoliyat ko'rsatadi. Kanonik paremiyaning taniluvchanligi transformatsiyaning boshlang'ich sharti bo'lsa, yangi kommunikativ effekt aynan shu tanish model bilan zamonaviy kontekst o'rtasidagi ma'no masofasidan tug'iladi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamli modifikatsiya leksik substitutsiya, struktur qayta qurish, kontekstual resemantizatsiya, pragmatik inversiya va multimodal kengayish orqali amalga oshadi. Biroq mazkur jarayonlarni bir-biridan mutlaqo mustaqil turlar sifatida emas, bitta rekontekstualizatsiya jarayonining o'zaro bog'langan mexanizmlari sifatida tushunish ilmiy jihatdan samaraliroqdir. Ayniqsa, anti-maqolni barcha modifikatsiyalangan paremiyalarning umumiy nomi sifatida qo'llash o'rniga, an'anaviy pragmatik xulosani ataylab buzuvchi yoki unga polemik munosabat bildiruvchi maxsus transformatsiya sifatida chegaralash zarur. Maqolada ishlab chiqilgan model raqamli paremiologik hodisani kanonik invariant, transformatsion o'zgarish, yangi kontekst, pragmatik qayta yo'nalish va madaniy kodning saqlanishi yoki qayta profillanishi o'rtasidagi munosabat orqali izohlash imkonini beradi. Mazkur yondashuv an'anaviylik va zamonaviylikni bir-birini inkor etuvchi holatlar emas, balki raqamli kommunikatsiyada bir-birini shartlantiradigan jarayonlar sifatida talqin qiladi.

Kelgusidagi tadqiqotlarda modelni real vaqt belgilari saqlangan ijtimoiy tarmoq korpuslari, memlar, reklama postlari va kommentariylar materialida sinash, o'zbek

hamda ingliz raqamli paremiyalarining platformalararo farqlarini aniqlash, shuningdek generativ sun'iy intellekt sharoitida paremiologik modifikatsiyaning mualliflik, konvensionallik va tarqalish mezonlarini qayta ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Westport, CT: Greenwood Press.
2. Usta Tuzcu, Ö. (2019). Turkish anti-proverbs in social media discourse. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 74, 243-261. <https://doi.org/10.9761/JASSS7993>
3. Ionina, A. A. (2020). Transformation of paroemiological units in the modern English language. *Philology. Theory & Practice*, 13(1). <https://doi.org/10.30853/filnauki.2020.1.39>
4. Adamu, A. U. (2023). "Komai Nisan Dare, Akwai Wani Online": Social Media and the Emergence of Hausa Neoproverbs. *Humanities*, 12(3), 44. <https://doi.org/10.3390/h12030044>
5. Omarbekova, G. (2025). Modifying traditional wisdom: analyzing online proverbs of the Kazakh language. *Eurasian Science Review*, 3(2), 27-40. <https://doi.org/10.63034/esr-480>
6. Speake, J. (Ed.). (2015). *The Oxford Dictionary of Proverbs* (6th ed.). Oxford: Oxford University Press.
7. Doyle, C. C., Mieder, W., & Shapiro, F. R. (2012). *The Dictionary of Modern Proverbs*. New Haven: Yale University Press.
8. Mirzayev, T., Musoqulov, A., & Sarimsoqov, B. (2005). *O'zbek xalq maqollari*. Toshkent: Sharq.
9. Abdulkhakova, D. (2025). Proverbs and anti-proverbs as exemplary instantiations of formulaic language. *Foreign Languages in Uzbekistan*, 65(6), 21-39. <https://doi.org/10.36078/1767683871>